Ulkoministeriö Neuvostoraportti EU/273/2025-UM-8

Mäkinen Mari 23.5.2025

Euroopan unionin ja Yhdistyneen kuningaskunnan huippukokous 19.5.2025

Kokous

Euroopan unionin ja Yhdistyneen kuningaskunnan huippukokous 19.5.2025

Euroopan unionin ja Yhdistyneen kuningaskunnan (UK) ensimmäinen huippukokous järjestettiin Lontoossa 19.5.2025. EU:ta edustivat Eurooppa-neuvoston puheenjohtaja António Costa ja Euroopan komission puheenjohtaja Ursula von der Leyen. EU:n ulkoasioiden ja turvallisuuspolitiikan korkea edustaja Kaja Kallas sekä EU-UK-suhteista vastaava komissaari Maroš Šefčovič osallistuivat tiettyihin huippukokouksen osioihin. UK:n pääministeri Keir Starmer isännöi kokouksen.

Huippukokouksesta annettiin julkilausuma, joka toteaa EU:n ja UK:n uuden strategisen kumppanuuden sekä EU-UK-suhteiden perustan: erosopimus, sisältäen Windsorin puitteiston, sekä kauppa- ja yhteistyösopimus (TCA); sekä niiden asianmukaisen täytäntöönpanon ja soveltamisen. Julkilausuma keskittyy EU-UK-yhteistyön kannalta olennaisiin globaaleihin ja ajankohtaisiin kansainvälisiin kysymyksiin.

Lisäksi huippukokouksessa sovittiin yhteisymmärrysasiakirjasta eli aloista, joilla EU-UK-yhteistyötä on tarkoitus jatkossa erikseen neuvoteltavien sopimusten ja muiden järjestelyjen avulla vahvistaa. TCA:ssa sovittujen kalastus- ja energiayhteistyön ohella yhteisymmärrysasiakirja määrittää viisi aihealuetta, joilla EU-UK-suhteita on tarkoitus kehittää: Turvallisuus-, puolustus- ja kehitysyhteistyö; Ihmisten asettaminen EU-UK-suhteiden keskiöön; EU:n ja UK:n talouksien vahvistaminen maapalloa ja sen voimavaroja suojellen; Sisäinen turvallisuus ja oikeudellinen yhteistyö; Laiton maahanmuutto.

EU ja UK solmivat huippukokouksessa myös ei-sitovan turvallisuus- ja puolustuskumppanuuden (Security and Defence Partnership, SDP).

Euroopan unionin ja Yhdistyneen kuningaskunnan (UK) ensimmäinen huippukokous järjestettiin Lontoossa 19.5.2025. EU:ta edustivat Eurooppa-neuvoston puheenjohtaja António Costa ja Euroopan komission puheenjohtaja Ursula von der Leyen. EU:n ulkoasioiden ja turvallisuuspolitiikan korkea edustaja Kaja Kallas sekä EU-UK-suhteista vastaava komissaari Maroš Šefčovič osallistuivat tiettyihin huippukokouksen osioihin. UK:n pääministeri Keir Starmer isännöi kokousta. Joihinkin osioihin osallistuivat myös UK:n ulkoministeri David Lammy, EU-suhteista vastaava ministeri Nick Thomas-Symonds ja valtiovarainministeri Rachel Reeves.

Huippukokouksessa sovittiin EU:n ja UK:n strategisesta kumppanuudesta ja uudesta agendasta. Komission puheenjohtaja von der Leyenin mukaan tavoitteena oli viestiä, että globaalin epävakauden vallitessa Eurooppa työskentelee yhdessä haasteisiin vastaamiseksi. Von der Leyen painotti EU-UK-yhteistyön olevan perustavanlaatuisen tärkeää niin maanosan turvallisuuden, vaurauden kuin jaetun kohtalonkin kannalta.

Huippukokouksessa ei tehty oikeudellisesti sitovia päätöksiä. Kokouksessa hyväksyttiin kaksi asiakirjaa (liitteenä englanniksi), jotka muodostavat yhtenäisen kokonaisuuden: 1) globaaleihin,

ajankohtaisiin kansainvälisiin kysymyksiin keskittyvä julkilausuma ja 2) yhteisymmärrysasiakirja aloista, joilla EU-UK-yhteistyötä sovitaan tulevaisuudessa vahvistettavan. Käytännössä kyseessä on tiekartta jatkossa edistettävistä EU:n ja UK:n uuden kahdenvälisen agendan teemoista.

Julkilausuman ja yhteisymmärrysasiakirjan ohella EU ja UK solmivat ei-sitovan turvallisuus- ja puolustuskumppanuuden (Security and Defence Partnership, SDP; liitteenä englanniksi) huippukokouksen yhteydessä. Sen on tarkoitus vahvistaa EU:n ja UK:n yhteistyötä turvallisuuden ja puolustuksen alalla. SDP kattaa lukuisia teemoja, kuten puolustusteollisuuden, sotilaallisen liikkuvuuden, rauhanrakennuksen, kriisinhallinnan ja hybridiuhkiin vastaamisen. SDP on muun muassa ensimmäinen askel kohti UK:n osallistumista eurooppalaista puolustusteollisuutta vahvistavaan Euroopan turvallisuustoimivälineeseen (SAFE). Tarkoituksena on luoda uusia mahdollisuuksia puolustusteollisuudelle ja vahvistaa tukea Ukrainalle.

Julkilausuma toteaa EU:n ja UK:n uuden strategisen kumppanuuden sekä EU-UK-suhteiden perustan: erosopimus, sisältäen Windsorin puitteiston, sekä kauppa- ja yhteistyösopimus (Trade and Cooperation Agreement, TCA); sekä niiden asianmukaisen täytäntöönpanon ja soveltamisen. Julkilausuma keskittyy EU-UK-yhteistyön kannalta olennaisiin globaaleihin ja ajankohtaisiin kansainvälisiin kysymyksiin.

EU:n kannalta olennaista on, että huippukokous vahvistaa sisämarkkinoiden eheyden turvaamisen merkityksen. EU onnistui myös yhteisymmärrysasiakirjassa pitämään tiukasti kiinni sekä oikeuksien ja velvollisuuksien tasapainosta että unionin päätöksenteon itsenäisyydestä. Esimerkiksi mahdolliset sopimukset SPS- (terveys- ja kasvinsuojelu) ja energiayhteistyöstä edellyttävät UK:lta relevantin EU-lainsäädännön noudattamista, EU-tuomioistuimen tuomiovallan tunnustamista ja taloudellista kontribuutiota. UK:ta kuullaan uusista sitä velvoittavista säädösehdotuksista, mutta se ei osallistu varsinaiseen päätöksentekoon.

Kauppa- ja yhteistyösopimukseen (TCA) perustuvien kalastus- ja energiayhteistyön ohella yhteisymmärrysasiakirja määrittää viisi aihealuetta, joilla EU-UK-suhteita on tarkoitus kehittää: Turvallisuus-, puolustus- ja kehitysyhteistyö; Ihmisten asettaminen EU-UK-suhteiden keskiöön; EU:n ja UK:n talouksien vahvistaminen maapalloa ja sen voimavaroja suojellen; Sisäinen turvallisuus ja oikeudellinen yhteistyö; sekä Laiton maahanmuutto.

Yhteisymmärrysasiakirja korostaa ihmisten välisten yhteyksien, erityisesti nuorten liikkuvuuden merkitystä EU-UK-suhteissa. EU:n kannalta tärkeää on, että yhteisymmärrysasiakirjassa todetaan, että komission ja UK:n tulisi pyrkiä luomaan tasapainoinen nuorten liikkuvuutta vahvistava järjestely (youth experience scheme), joka kattaisi opiskelun, työskentelyn ja vapaaehtoistyön sekä matkustelun rajoitetuksi ajaksi. Lisäksi tavoitellaan UK:n liittymistä EU:n Erasmus+-ohjelmaan. Ehdoista sovitaan erikseen. UK:n kannalta tärkeää on, että yhteisymmärrysasiakirja huomioi kiertävät taiteilijat.

Kauppa- ja yhteistyösopimuksessa (TCA) energiasta sovitut järjestelyt umpeutuvat 30.6.2026, minkä vuoksi energiayhteistyön jatkamisesta sopiminen huippukokouksessa oli tärkeää. Poliittinen sopu energiayhteistyöstä on tarkoitus vahvistaa kuukauden kuluessa sopimusta avaamatta TCA:n hallintoelinten päätöksillä. Lisäksi yhteisymmärrysasiakirja asettaa tavoitteeksi selvittää UK:n mahdollisuuksia osallistua EU:n sähkömarkkinoille. Mahdollinen EU:n ja UK:n sopimus edellyttäisi UK:lta sitoutumista muun muassa EU-lainsäädännön dynaamiseen yhdenmukaistamiseen. Komission puheenjohtaja von der Leyenin mukaan UK:n osallistuminen sähkömarkkinoille lisäisi energiavirtojen vakautta ja energiaturvallisuutta. Lisäksi laajemmat markkinat voisivat laskea energian hintoja. Sääntelyn vakauden ja ennustettavuuden lisääntyminen houkuttelisi myös lisää yksityisiä investointeja.

Yhteisymmärrysasiakirjassa asetetaan tavoitteeksi EU:n ja UK:n päästökauppajärjestelmien (Emission Trading Systems, ETS) linkittämisen selvittäminen. Samassa yhteydessä sovitaan, että linkityksen tulisi luoda puitteet sille, että EU:n ja UK:n hiilirajamekanismien (Carbon border adjustment mechanism, CBAM) soveltamisesta voitaisiin vastavuoroisesti luopua. Poikkeuksen myöntäminen hiilirajamekanismien soveltamisesta tulisi tehdä EU:n ja UK:n asiaan liittyvät lainsäädännöt huomioon ottaen.

UK:n näkökulmasta tärkeä yhteisymmärrysasiakirjan kirjaus on tavoite yhteisen terveys- ja kasvinsuojelualueen (Common Sanitary and Phytosanitary Area, SPS) luomisesta. Tavoitteena on helpottaa maatalouselintarvikkeiden kauppavirtoja EU:n ja UK:n välillä. Tämä helpottaa etenkin UK:n ja Pohjois-Irlannin välistä maataloustuotteiden kauppaa.

Niin energiayhteistyötä, päästökauppajärjestelmää kuin kasvin- ja eläinsuojelutoimenpiteitä käsitellään yhteisymmärrysasiakirjassa talouden vahvistamisen sekä maapallon ja sen voimavarojen suojelun yhteydessä. Samaan kategoriaan kuuluu myös talous- ja yhteistyösopimuksessa (TCA) sovittu sopimus kalastukseen liittyvästä vesille pääsystä 30. kesäkuuta 2026 jälkeisellä ajalla. Huippukokouksessa vesille pääsystä sovittiin 30. kesäkuuta 2038 saakka. Tarkoituksena on vahvistaa kalastusta koskeva poliittinen sopu kuukauden kuluessa. Tämä voidaan tehdä sopimusta avaamatta TCA:n hallintoelinten päätöksillä. Mahdollisimman pitkäaikainen vakaus ja ennustettavuus oli EU:lle tärkeä tavoite huippukokouksessa.

Sisäisen turvallisuuden ja oikeudellisen yhteistyön saralla huippukokouksessa sovittiin operationaalisen yhteistyön vahvistamisesta esimerkiksi Europolin ja tiedonvaihdon osalta. Huippukokouksessa sovittiin myös kauppa- ja yhteistyösopimuksen (TCA) nojalla tehtävän lainvalvonta- ja oikeudellisen yhteistyön sujuvuuden edistämisestä. Laitonta maahanmuuttoa koskien komissio ja UK korostivat sitoutumista yhteistyön syventämiseen, sisältäen muun muassa salakuljetuksen vastaiset toimet, tiedonvaihdon, muuttoliikkeen ulkoisen ulottuvuuden, innovatiiviset ratkaisut ja palautukset kolmansiin maihin.

Suomen edustajat
-

Asiakirjat
Julkilausuma, yhteisymmärrysasiakirja, turvallisuus- ja puolustuskumppanuus (englanniksi)

Liitteet	Julkilausuma, yhteisymmärrysasiakirja, turvallisuus- ja puolustuskumppanuus (englanniksi)
Viite	E 37/2025 vp